

„TURYZM” 1993, t. 3, z. 2

Sławomir Podsiedlik

PERCEPCJA PRZESTRZENI TURYSTYCZNEJ POLSKI
PRZEZ STUDENTÓW GEOGRAFII

L'ESPACE TOURISTIQUE DE LA POLOGNE PERÇU PAR
LES ÉTUDIANTS DE GÉOGRAPHIE

THE PERCEPTION OF THE TOURIST SPACE OF POLAND
BY GEOGRAPHY STUDENTS

Artykuł jest próbą określenia turystycznych preferencji przestrzennych studentów 1 i 5 roku geografii z 9 ośrodków akademickich w Polsce. Przedstawiono w nim modele turystycznych preferencji grup studentów zróżnicowanych wiedzą (rokiem studiów) i odległością, aby poznać rolę tych czynników w kształtowaniu wyobrażeń o przestrzeni oraz ukazano „subiektywną”, wyrażoną przez studentów strukturę atrybutów przestrzeni turystycznej (przestrzeni miasta i regionu)¹.

1. ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Geografia percepcji jest swoistym podejściem badawczym w geografii, zorientowanym na badanie wyobrażeń, postaw i preferencji przestrzennych na najniższym poziomie agregacji, poziomie pojedynczych ludzi (Dománski 1986).

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej S. Podsiedlika zatytułowanej *Percepcja przestrzeni turystycznej Polski przez studentów geografii*, wykonanej w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego.

Jest więc, wyrażając się najogólniej, geografią zajmującą się percepcją środowiska (Bartnicka 1989).

Percepcja to proces społeczny (nie tylko neurologiczny) pośredniczący w relacji między człowiekiem a środowiskiem. Jest to pojęcie dynamiczne, oznaczające całość ludzkiego doświadczenia świata: wiedzę, teorie, mity, klasyfikacje, związki między zjawiskami.

Środowisko to całość otoczenia, w którym człowiek żyje, otoczenia charakteryzującego się określonymi atrybutami fizycznymi i społecznymi. Produktem procesu percepcji środowiska jest wyobrażenie, czyli zorganizowana, subiektywna wiedza jednostki o środowisku.

Przedmiotem badań w niniejszej pracy jest percepcja przestrzeni turystycznej Polski. Przestrzeń turystyczna rozumiana jest tu szeroko – jako środowisko wypoczynku i stanowi podmiot badań w tym opracowaniu. Strukturę jej atrybutów powinni odkryć poddani badaniu ludzie. Dla geografa turystyki przestrzeń turystyczna stanowi sumę walorów turystycznych, materialnej bazy turystyki oraz niewymiernego składnika przestrzeni nazwanego sentymentem.

Jedyną metodą badawczą możliwą do wykorzystania w badaniach percepcji jest ankieta. Metodę tę zastosowano również w tej pracy. Ankietowano jednorodną wewnątrznie i wybraną specjalnie ze względu na cel badań grupę studentów geografii z dziewięciu ośrodków akademickich w Polsce. Była to grupa 270 osób, po 30 osób na każdym z dziewięciu uniwersytetów, tj. na Uniwersytecie Łódzkim, Uniwersytecie Gdańskim, Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Wrocławskim, Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytecie im. M. Kopernika w Toruniu, Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Śląskim. W każdym z wymienionych ośrodków akademickich na pytania ankiety odpowiedziało po 15 studentów 1 i 5 roku studiów. Jest to celowy dobór statystyczny, jednakże kierowano się zasadą dobrowolności w ramach konkretnych grup studentów. Na pytania ankiety odpowiadali tylko ci studenci 1 i 5 roku w konkretnym ośrodku akademickim, którzy wyrazili na to chęć. Ankiety przeprowadzono w miejscu studiowania ankietowanych, na uniwersytetach, w terminie 16 października–2 grudnia 1991 r. Wzór ankiety podano w załączniku nr 1.

Dobór grupy 270 studentów zakładał jej zróżnicowanie ze względu na dwie cechy: miejsce studiowania i poziom wiedzy. Obie te cechy w założeniu badania powinny różnicować turystyczne preferencje przestrzenne wśród studentów geografii. W pracy starano się odpowiedzieć na pytania: czy cechy te rzeczywiście różnicują turystyczne preferencje, w jaki sposób i jaka jest siła oddziaływań na preferencje miejsca studiowania oraz wiedzy wyrażonej teoretycznie rokiem studiów.

Podjmując próbę odpowiedzi na te pytania przyjęto dwa założenia, będące w istocie dwiema hipotezami badawczymi, których weryfikacji poświęcona jest część dowodowa pracy:

1. percepcja przestrzeni turystycznej zależy od miejsca studiowania,
2. percepcja przestrzeni turystycznej zależy od wiedzy studentów (roku studiów) – przyjmuje się, że studenci piątego roku prezentują inne preferencje przestrzenne niż studenci pierwszego roku studiów.

Weryfikacja tych hipotez zostanie dokonana na podstawie materiału zgromadzonego w przeprowadzonej ankiecie.

Główne pytanie ankiety (pyt. 1) służyło konstrukcji modeli turystycznych preferencji przestrzennych. Wyznaczono ich w pracy 30: model generalny wszystkich studentów, dwa modele dla wszystkich studentów 1 i 5 roku, po dziewięć modeli dla 1 roku i 5 roku oraz 1 i 5 roku razem każdego z dziewięciu ośrodków akademickich. Skonstruowano je sumując w ramach badanych grup studentów punkty (rang), które nadawali oni województwom ze względu na atrakcyjność turystyczną (zał. nr 1). Sumy uzyskane dla każdego z województw i we wszystkich 30 grupach studentów zestandaryzowano według wzoru:

$$W_j = [(R_{\max} - R_j) : (R_{\max} - R_{\min})] \times 100$$

gdzie:

W_j – to wartość zestandaryzowana,

R_{\max} – to najwyższa suma punktów, oznaczająca województwo najmniej atrakcyjne dla konkretnej grupy studentów,

R_{\min} – to najniższa suma punktów wskazująca na województwo najatrakcyjniejsze,

R_j – to suma punktów dla kolejnego województwa (Gould 1974).

Standaryzacja ta miała na celu uzyskanie dla każdej z 30 grup studentów listy województw z jednolitą punktacją ich atrakcyjności od 0 (najmniej atrakcyjne) do 100 (najbardziej atrakcyjne). Następnie wartości te zostały przekształcone kartograficznie w izoliniowe mapy preferencji turystycznych, na których podstawą wykreślenia izolinii preferencji były wartości atrakcyjności turystycznej województw w skali od 0 do 100, przypisane środkom geometrycznym tych województw. Mapy te prezentują modele preferencji turystycznych 30 grup studentów geografii.

Porównania modeli preferencji przestrzennych dokonano za pomocą współczynnika korelacji rang Kendalla (Blalock 1977), a wyniki tych porównań wykorzystano przy analizie wpływu wiedzy i miejsca studiowania na turystyczne preferencje przestrzenne. Współczynnik Kendalla pokazuje zbieżność następstw wartości w dwóch porównywanych szeregach wartości, co jest niezwykle istotne dla tej pracy, dane początkowe bowiem są rangami ustawionymi przez studentów w pewnej kolejności.

Pytanie 2 ankiety to w rzeczywistości sprawdzian wiedzy geograficzno-turystycznej studentów. Ma ono służyć wydobyciu ewentualnych związków pomiędzy wiedzą i miejscem studiowania a percepcją przestrzeni oraz powinno ułatwić ukazanie struktury atrybutów przestrzeni turystycznej. Opracowano je podając liczby osób wskazujących w wymienionych miastach i regionach elementy związane z turystyką.

Odpowiedzi na ostatnie z analizowanych pytań (pyt. 3) mają służyć ukazaniu struktury społeczno-demograficznej badanej grupy.

2. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ GRUPY

Jak już sygnalizowaliśmy, badania objęły 270 osób z dziewięciu uniwersytetów. Są to wszystkie uniwersytety, na których w Polsce były prowadzone dzienne studia geograficzne. Studenci studiów dziennych 1 i 5 roku geografii stanowili (w semestrze zimowym 1991/1992) grupę liczącą 1251 osób. Ich 270-osobowa reprezentacja to próba stanowiąca 21,6% grupy. Na wszystkich uniwersytetach liczebność grup badanych (30-osobowych) była znaczna, bowiem w stosunku do ogółu studiujących na 1 i 5 roku zawsze przekraczała 14%.

W 270-osobowej grupie znalazło się 161 kobiet (59,6% próby) i 109 mężczyzn (40,4% próby), jak również 144 studentów pochodzenia inteligentnego (53,3% próby), 106 pochodzenia robotniczego (39,3% próby), 11 z rodzin rzemieślniczych (4,1% próby) i 9 z rodzin chłopskich (3,3% próby). Zarysowana powyżej struktura płci i pochodzenia społecznego jest niemal identycznie kopiowana w przypadku wszystkich dziewięciu ośrodków akademickich w Polsce, dlatego pominięto ją w analizie preferencji przestrzennych.

Ostatnią z rozpatrywanych cech demograficzno-społecznych ankietowanej grupy studentów, istotną z punktu widzenia celu niniejszej pracy, jest miejsce stałego zamieszkania. Poprzedzając wyjaśnienia, należy stwierdzić, że można owo miejsce zawęzić do miejsca studiowania. W przypadku 5 roku studiów jest to zabieg oczywisty ponieważ dotyczy osób, które 5 lat przebywając w mieście uniwersyteckim mają ukształtowany pewien obraz przestrzeni, inny od wyniesionego z miejsca zamieszkania przed studiami. Natomiast w przypadku 1 roku studiów (grupy 135 osób) aż 115 osób z grupy (85,2%) mieszka w miejscowości, w której studiuje, bądź w miejscowości z województwa sąsiedniego. Wśród studentów z badanej grupy na 1 roku studiuje 15 osób, a na 5 roku 17 osób mieszkających na stałe na wsi. Liczby te stanowią odpowiednio 5,6% oraz 6,3% liczebności ankietowanej, 135-osobowej grupy.

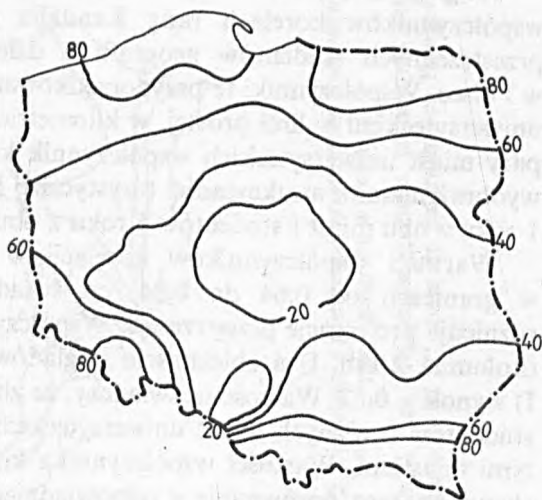
Są to wielkości zbyt małe na tle liczby studentów z miast, aby móc analizując je w porównaniu z preferencjami wyciągać dalej idące wnioski.

W świetle przeprowadzonej analizy dość wyraźnie rysuje się obraz grupy 270 studentów, grupy jednolitej wewnętrznie również ze względu na wiek, a jednocześnie różnicującej się praktycznie tylko ze względu na dwie cechy – miejsce studiowania i rok studiów (1 lub 5), który hipotetycznie reprezentuje w tych rozważaniach wiedzę.

3. MODELE TURYSTYCZNYCH PREFERENCJI PRZESTRZENNYCH

Opierając się na schemacie budowy map preferencji przestrzennych przedstawionym wcześniej skonstruowano 30 map. Interpolowano na nich 4 izolinie o wartościach: 20, 40, 60 i 80. Wartości te należy interpretować jako oznaczające określony poziom preferencji przestrzennych wyznaczonych przez postrzeganą przez studentów atrakcyjność turystyczną obszaru. Obszary objęte izoliną o wartości 20 wyznaczają regiony o najmniejszej atrakcyjności turystycznej, a obszary objęte izoliną 80 – najbardziej preferowane turystycznie.

Model turystycznych preferencji przestrzennych całej 270-osobowej grupy studentów przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Turystyczne preferencje przestrzenne studentów 1 i 5 roku geografii w Polsce

Dessin 1. Les préférences spatiales touristiques des étudiants de la 1ère et de la 5ème années de géographie en Pologne

Jest to dość schematyczny obraz pokrywający się z obrazem regionów fizyczno-geograficznych Polski (np. Kondracki 1978). Obszary preferowane turystycznie to obszary górskie (głównie Karpaty, w mniejszym stopniu

Sudety) oraz obszary nadmorskie i pojezierne (ale bez Pojezierza Wielkopolskiego). Nieakceptowane turystycznie są regiony centralnej i centralno-wschodniej Polski oraz Wyżyna Śląska (obszary objęte izolacją o wartości 40).

Ten generalny obraz jest niemal identycznie kopiowany przez grupy studentów 1 i 5 roku rozpatrywane oddzielnie. Sytuację tę ilustrują rysunki: 2 i 3.

Zbieżność poglądów na temat turystycznych preferencji przestrzennych pomiędzy wymienionymi grupami studentów można zobrazować za pomocą współczynnika korelacji rang Kendalla (Blałock 1977). Jego wartość dla dwóch list preferencji przestrzennych: 1 i 5 roku geografii wynosi 0,86. Tak wysoka wartość tego współczynnika świadczy o braku wpływu wiedzy na preferencje przestrzenne (wiedza nie różnicuje wyobrażeń – jedyna istotna różnica to ograniczenie przez 5 rok wysokich preferencji dla obszarów nadmorskich do obszaru woj. gdańskiego).

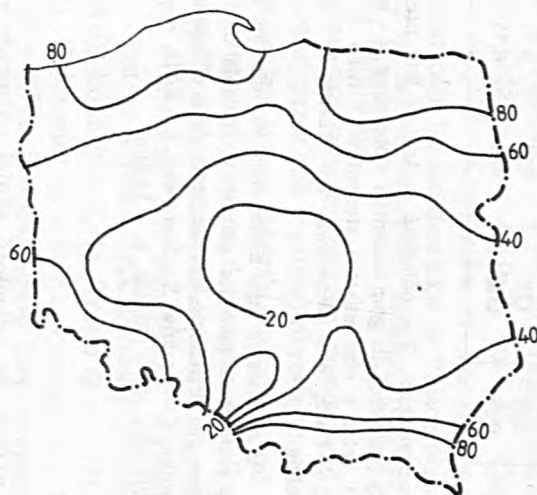
Współczynniki korelacji pomiędzy listami preferencji 1 i 5 roku na wszystkich uniwersytetach są wysokie i przyjmują wartości od 0,59 do 0,79.

Generalnie bardzo zbliżone do obrazu z rys. 1 są wszystkie pozostałe, szczegółowe modele preferencji przestrzennych (czyli 27 modeli: 1 roku, 5 roku oraz 1 i 5 roku razem z każdego uniwersytetu).

Świadczy to, że zarówno wiedza jak i miejsce studiowania bardzo słabo różnicują wyobrażenia studentów o atrakcyjności turystycznej Polski.

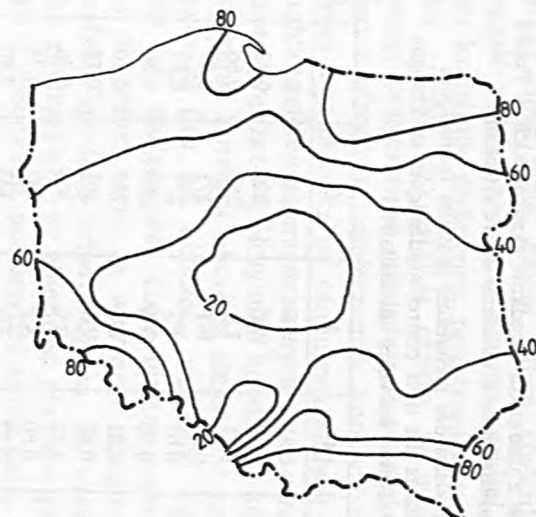
Pragnąc zweryfikować przedstawiony powyżej wniosek obliczono 36 współczynników korelacji rang Kendalla pomiędzy modelami preferencji przestrzennych studentów geografii z dziewięciu ośrodków akademickich w Polsce. Współczynniki te przyporządkowano odległościom między miastami uniwersyteckimi w linii prostej, w kilometrach. Obliczono również dla każdej pary miast uniwersyteckich współczynnik korelacji rang Kendalla pomiędzy wyobrażeniami o atrakcyjności turystycznej Polski dla dwóch grup: studentów 1 roku z obu miast i studentów 5 roku z obu miast. Dane te zebrano w tab. I.

Wartości współczynników korelacji w kolumnie 3 tab. I wahają się w granicach od 0,64 do 0,84, co świadczy, iż odległość bardzo słabo różnicuje preferencje przestrzenne. Współczynnik korelacji między odległością (kolumna 2 tab. I) a zbieżnością poglądów na preferencje (kolumna 3 tab. I) wynosi – 0,22. Wartość ta świadczy, że zbieżność preferencji przestrzennych studentów z różnych miast uniwersyteckich nie zależy od odległości między tymi miastami. Wartości współczynnika korelacji w kolumnie 4 tab. I mają służyć poprzez porównanie z odpowiadającymi im wartościami w kolumnie 3 do odpowiedzi na pytanie, która z dwóch cech badanej populacji: wiedza czy miejsce studiowania silniej oddziałuje na turystyczne preferencje przestrzenne. Gdyby współczynnik korelacji związany z grupami zróżnicowanymi wiedzą (kolumna 4 tab. I) był większy od odpowiadającego mu współczynnika korelacji związanego z grupami zróżnicowanymi odległością (kolumna

Rys. 2. Turystyczne preferencje przestrzenne studentów 1 roku geografii w Polsce

Dessin 2. Les préférences spatiales touristiques des étudiants de la 1ère année de géographie en Pologne

Rys. 3. Turystyczne preferencje przestrzenne studentów 5 roku geografii w Polsce

Dessin 3. Les préférences spatiales touristiques des étudiants de la 5ème année de géographie en Pologne

Tabela I

Zbieżność modeli turystycznych preferencji przestrzennych
między grupami studentów z dziewięciu ośrodków akademickich w Polsce
(utożsamianych przestrzennie z miastami uniwersyteckimi)

La convergence de modèles des préférences spatiales touristiques
entre les groupes d'étudiants des neuf centres académiques en Pologne
(identifiées avec les villes universitaires)

1	2	3	4	1	2	3	4
KS	64	0,79	0,85	WS	253	0,77	0,82
LW	118	0,77	0,80	WK	254	0,82	0,83
TP	131	0,77	0,81	LS	262	0,66	0,85
WrP	141	0,78	0,80	WP	275	0,77	0,73
TG	146	0,80	0,67	PS	277	0,81	0,89
LT	150	0,76	0,79	GW	280	0,80	0,75
LW	154	0,77	0,81	LG	289	0,70	0,75
LS	166	0,82	0,82	WWr	301	0,75	0,82
WrS	174	0,84	0,80	TS	305	0,76	0,81
TW	182	0,80	0,80	KP	332	0,74	0,81
LWr	183	0,76	0,77	TL	333	0,80	0,78
LP	184	0,79	0,83	TK	341	0,81	0,82
LK	193	0,78	0,81	GWr	373	0,67	0,71
LL	221	0,66	0,78	LWr	383	0,64	0,76
LK	225	0,76	0,85	LP	404	0,68	0,80
TWr	236	0,73	0,77	GL	432	0,84	0,71
KWr	237	0,77	0,81	GS	450	0,71	0,76
GP	243	0,71	0,74	GK	483	0,75	0,75

Uwaga: 1 – pary miast uniwersyteckich, 2 – odległość w km, w linii prostej między miastami, 3 – współczynniki korelacji preferencji dla grup studentów z obu miast, 4 – współczynnik korelacji preferencji studentów 1 roku z obu miast i studentów 5 roku z obu miast; K – Kraków, S – Sosnowiec, Ł – Łódź, W – Warszawa, T – Toruń, P – Poznań, Wr – Wrocław, G – Gdańsk, L – Lublin.

1 – les paires d'universités, 2 – la distance en ligne droite entre les villes (en km), 3 – les coefficients de la corrélation des préférences pour les groupes d'étudiants des deux villes, 4 – les coefficients de la corrélation des préférences des étudiants de la 1ère année des deux villes et de la 5ème années de deux villes; K – Kraków, S – Sosnowiec, Ł – Łódź, W – Warszawa, T – Toruń, P – Poznań, Wr – Wrocław, G – Gdańsk, L – Lublin.

Źródło: Ankieta.

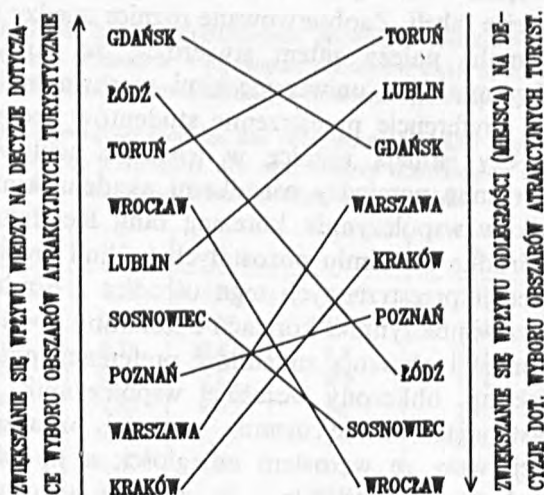
3 tab. I) świadczyłoby to o tym, że odległość silniej różnicuje preferencje przestrzenne od wiedzy. W rzeczywistości ten fakt ma miejsce w przypadku 28 par miast uniwersyteckich, w przypadku trzech par miast współczynniki korelacji są równe, a dla pięciu par miast współczynniki korelacji z kolumny

3 w tab. I są większe od odpowiadających im współczynników korelacji w kolumnie 4, w tejże tabeli. Zaobserwowane różnice między współczynnikami są jednak dość małe, należy zatem stwierdzić, że zarówno wiedza jak i odległość między miastami uniwersyteckimi w równym i bardzo słabym stopniu kształtują preferencje przestrzenne studentów geografii.

Aby odkryć, czy istnieją różnice w wielkości wpływu odległości na preferencje przestrzenne pomiędzy ośrodkami akademickimi, obliczono dla każdego z ośrodków współczynnik korelacji rang Kendalla pomiędzy listą odległości tego ośrodka od ośmiu pozostałych (w linii prostej, w km) a listą zbieżności preferencji przestrzennych tego ośrodka z ośmioma pozostałymi (wyrażoną poprzez współczynniki korelacji z kolumny 3 w tab. I). Wyliczone współczynniki korelacji obrazują zmienność preferencji przestrzennych wraz z odległością (jak np. obliczony wcześniej współczynnik $-0,22$). Ich interpretacja jest następująca: silnie ujemne wartości oznaczają duże zmiany obrazu preferencji wraz ze wzrostem odległości, a np. dodatnie wartości oznaczałyby korelację odwrotną, tzn. że wraz ze wzrostem odległości od ośrodka zwiększałaby się zbieżność obrazów preferencji przestrzennych tego ośrodka z ośrodkami położonymi coraz dalej. Silną korelację ujemną tego typu prezentują tylko studenci z Uniwersytetu Wrocławskiego ($r = -0,71$), dużo mniejszą (na granicy jej braku) studenci z Uniwersytetu Śląskiego ($r = -0,43$). W innych ośrodkach akademickich współczynnik ten przyjmuje wartości następujące: na uniwersytetach: Łódzkim $r = -0,36$, im. A. Mickiewicza w Poznaniu $r = -0,29$, Jagiellońskim $r = -0,21$, Warszawskim $r = -0,16$, Gdańskim $r = -0,15$, im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie $r = 0,07$ i im. M. Kopernika w Toruniu $r = 0,31$. Kolejność, w której wymieniono ośrodki akademickie w Polsce obrazuje zmniejszający się wpływ odległości na wybór obszarów atrakcyjnych turystycznie w Polsce, w owych dziewięciu ośrodkach.

Podobne rozumowanie można przeprowadzić w przypadku wiedzy (reprezentowanej przez rok studiów) określając nie siłę jej wpływu na preferencje przestrzenne (bo w tym zakresie wpływ ten jest bardzo słaby), ale pokazując zmienność tego wpływu w dziewięciu ośrodkach akademickich w Polsce. W tym wypadku lista zmienności (zaczynając od ośrodka, w którym wpływ wiedzy na preferencje jest największy) wyglądałaby następująco: Gdańsk ($r = 0,59$ – jest to współczynnik korelacji pomiędzy preferencjami 1 i 5 roku w Gdańsku), Łódź ($r = 0,71$), Toruń ($r = 0,73$), Wrocław ($r = 0,73$), Lublin ($r = 0,75$), Sosnowiec ($r = 0,78$), Poznań ($r = 0,79$), Warszawa ($r = 0,79$), Kraków ($r = 0,79$). Powstałe dwie listy w sposób graficzny porównano na rys. 4.

Na podstawie rys. 4 można wyróżnić 3 typy ośrodków akademickich ze względu na przyczyny formowania się preferencji przestrzennych wśród grup studentów geografii. Typ 1 reprezentowany jest przez grupy studentów

Rys. 4. Porównanie siły wpływu miejsca studiowania (reprezentowanego przez odległość między ośrodkami akademickimi) i wiedzy (reprezentowanej przez rok studiów) na wybór obszarów atrakcyjnych turystycznie przez studentów 1 i 5 roku geografii w Polsce z 9 miast akademickich

Dessin 4. La comparaison de la force de l'influence du lieu des études (représenté par la distance entre les centres académiques) et le savoir (représenté par l'année des études) sur le choix des terrains attrayants du point de vue du tourisme, porté par les étudiants de la 1ère et de la 5ème années de géographie en Pologne dans 9 villes académiques

geografii z Gdańska, Torunia i Lublina. Studenci z tych miast podejmują decyzje o atrakcyjności turystycznej obszarów nie ze względu na miejsce studiowania (oczywiście w porównaniu z grupami z innych miast), ale ze względu na wiedzę o tych obszarach. Typ 2 reprezentowany jest przez grupy studentów geografii z Sosnowca, Poznania, Warszawy i Krakowa. Wiedza tych grup studentów ma relatywnie mniejszy wpływ niż miejsce studiowania na wskazywanie obszarów atrakcyjnych turystycznie. Typ 3 można nazwać typem przejściowym. Reprezentują go grupy studentów geografii z Łodzi i z Wrocławia. W typie tym zarówno wiedza o obszarach jak i odległość mają duże znaczenie we wskazywaniu obszarów atrakcyjnych turystycznie.

Na powyższą próbę typologii należy jednak spojrzeć dość krytycznie, praktycznie bowiem istnieje jeden, stereotypowy, opisany wcześniej, model turystycznych preferencji przestrzennych kopiowany przez grupy studentów zarówno 1 jak i 5 roku geografii ze wszystkich uniwersytetów w Polsce, na których studiuje się geografę.

4. WYOBRAŻENIA MIEJSCOWOŚCI I REGIONÓW TURYSTYCZNYCH

W pytaniu: „Jakie elementy związane z turystyką przychodzą ci na myśl na hasło: ...” (w ankiecie pyt. 2) poproszono studentów o wymienienie jakichkolwiek skojarzeń turystycznych związanych z 10 miastami i 6 regionami w Polsce. Miasta wybrano spośród 50 miejscowości turystycznych o znaczeniu międzynarodowym uwzględnionych na mapie „Atrakcyjność turystyczna krajobrazów i regiony turystyczne” wykonanej przez M. Mileską i zamieszczonej w *Narodowym atlasie Polski*. Nazwy regionów w pyt. 2 są propozycją autora pracy.

Generalne informacje dotyczące odpowiedzi na pyt. 2 ankiety zawiera tab. II. Wynika z niej, iż grupa studentów 5 roku geografii lepiej kojarzy turystycznie niż grupa studentów 1 roku wszystkie podane miasta i regiony. Różnice pomiędzy 1 a 5 rokiem są szczególnie duże w przypadku miast najslabiej znanych w 270-osobowej grupie studentów, czyli w przypadku Gierłozy i Łagowa. Znaczne są także różnice w przypadku Kórnik, Sztutowa, Giżycka i Lublina (20 i więcej osób). Miasta znane powszechnie, czyli Kazimierz Dolny, Cieszyń (kojarzono go głównie z przejściem granicznym), Frombork (najlepiej znany w całej grupie) i Katowice, są minimalnie silniej identyfikowane turystycznie przez studentów 5 roku niż przez studentów 1 roku geografii. Również w przypadku regionów 1 rok łatwiej i na poziomie zbliżonym do 5 roku identyfikuje turystycznie obszary znane powszechnie, np. Warmię (najlepiej znaną w całej grupie), niż obszary niestereotypowe, np. Ziemię Lubuską, Podlasie lub Rudawy Janowickie. Gorce są regionem dość znanym turystycznie wśród studentów 1 i 5 roku (lepiej przez studentów 5 roku). Natomiast poziom znajomości Załęczańskiego Parku Krajobrazowego jest świadectwem bardzo niewielkiej wiedzy o tym obszarze, zarówno wśród studentów 1 jak i 5 roku geografii.

Reasumując należy stwierdzić, że studenci 5 roku geografii lepiej niż studenci 1 roku znają wszystkie miasta i regiony podane w tab. II. Zdecydowanie częściej niż studenci 1 roku kojarzą turystycznie miasta i regiony mniej znane w świadomości powszechnej, jakkolwiek tak jak i studenci 1 roku najlepiej rozpoznają miasta i regiony popularne (Frombork, Kazimierz Dolny, Warmia i Gorce).

Różnice w poziomie identyfikacji turystycznej miast i regionów pomiędzy grupami studentów z różnych ośrodków akademickich są bardzo niewielkie. Studenci na każdym z dziewięciu uniwersytetów prezentują niemal taką samą (proporcjonalnie odpowiadającą danym z kolumny 3 w tab. II) znajomość miast i regionów podanych w pyt. 2 ankiety. Fakt ten jest świadectwem braku wpływu miejsca studiowania na poziom wiedzy o przestrzeni turystycznej Polski.

Tabela II

Liczba studentów z 270-osobowej grupy studentów 1 i 5 roku geografii w Polsce wskazujących w podanych miastach i regionach elementy związane z turystyką

Le nombre d'étudiants dans le groupe de 270 personnes de la Ière et de la 5ème année de géographie indiquant dans les villes et les régions données les éléments liés au tourisme

Miasta i regiony	1 rok	5 rok	Razem
Kazimierz Dolny	112	127	239
Cieszyn	110	118	228
Lublin	95	118	213
Frombork	119	128	247
Kórnik	88	108	196
Gierłoż	30	55	85
Katowice	96	106	202
Sztutowo	77	103	180
Giżycko	100	124	224
Łagów	37	68	105
Rudawy Janowickie	42	91	133
Podlasie	65	90	155
Gorce	84	120	204
Ziemia Lubuska	56	95	151
Załęczański Park Krajobrazowy	25	29	54
Warmia	101	108	209

Źródło: Ankieta.

Aby odkryć różnice w poziomie znajomości miast i regionów pomiędzy grupami studentów 1 i 5 roku geografii w każdym z dziewięciu ośrodków akademickich (w tab. II pojawiły się przecież widoczne różnice generalne pomiędzy 1 i 5 rokiem w Polsce), skonstruowano wskaźnik, który można nazwać miernikiem siły dydaktycznej ośrodka akademickiego. W każdym ośrodku akademickim dla każdego miasta i regionu odjęto liczbę studentów 1 roku wskazujących w mieście i regionie elementy związane z turystyką od liczby studentów 5 roku wskazujących te same elementy. Uzyskane różnice osób identyfikujących miasta i regiony turystyczne (stanowiące jakby nadwyżki osób z 5 roku kojarzących turystycznie miasta i regiony) dodano oddzielnie dla miast i regionów oraz dla miast i regionów razem i podzielono odpowiednio dla miast przez 10 (liczba miast), dla regionów przez 6 (liczba regionów) i dla miast i regionów przez 16. Wyliczone wskaźniki przedstawiono w tab. III.

Potwierdza się (patrz rys. 4) duże zróżnicowanie wiedzy turystycznej o Polsce pomiędzy 1 i 5 rokiem geografii w przypadku studentów łódzkich i toruńskich, a częściowo również wrocławskich (szczególnie zróżnicowana jest w tej grupie wiedza o miastach). Dużym zaskoczeniem jest wysoki

Tabela III

Srednia nadwyżka studentów 5 roku geografii nad studentami 1 roku geografii na każdym z dziewięciu uniwersytetów wskazujących elementy związane z turystyką w 10 miastach i 6 regionach

L'excédent moyen des étudiants de 5ème année de géographie sur ceux de la 1ère année de géographie à chacune des 9 universités indiquant les éléments liés au tourisme dans 10 villes et 6 régions

Uniwersytety	Miasta	Regiony	Miasta i regiony
UMK w Toruniu	5,0	5,3	5,1
Uniw. Łódzki	3,7	5,2	4,3
Uniw. Wrocławski	3,0	1,8	2,6
UAM w Poznaniu	4,6	4,0	4,4
Uniw. Warszawski	0,9	5,0	2,4
Uniw. Jagielloński	1,7	2,2	1,9
Uniw. Gdański	1,6	1,8	1,7
UMCS w Lublinie	0,4	2,8	1,3
Uniw. Śląski	-1,5	-1,5	-1,5

Źródło: Ankieta.

poziom wiedzy turystycznej (nie potwierdzony na rys. 4) wśród studentów 5 roku geografii z Poznania i z Warszawy (tylko w przypadku regionów). Sugeruje on dość dużą sprawność studentów poznańskich i warszawskich z 5 roku geografii w rozwiązywaniu testów geograficzno-turystycznych, współgrającą z małą umiejętnością twórczego korzystania ze swojej wiedzy (brakuje własnych, zróżnicowanych propozycji miejsc rekreacji). Studenci z Krakowa, Gdańska, Lublina i Sosnowca prezentują mniejsze zróżnicowanie wiedzy na temat podanych miast i regionów pomiędzy 1 i 5 rokiem geografii w tych ośrodkach niż ich odpowiednicy na innych uczelniach. Wyjątkowa i warta podkreślenia jest sytuacja na Uniwersytecie Śląskim. Studenci 5 roku z Sosnowca posiadają mniejszą wiedzę na temat podanych 10 miast i 6 regionów niż studenci 1 roku z tego ośrodka, ale również nie korzystają z tej wiedzy (zarówno 1 jak i 5 rok) przy wyborze obszarów atrakcyjnych turystycznie (patrz rys. 4).

Analizowane mierniki informują nas jedynie o wielkości przyrostu wiedzy geograficzno-turystycznej w danym ośrodku wraz z trwaniem studiów. Mierniki te dopiero w połączeniu z wynikami rozważań z rozdziału 3 pracy mogą dać odpowiedź na pytanie – czy i gdzie rzeczywiście wiedza kształtuje preferencje przestrzenne studentów. Potwierdzenie to uzyskano w przypadku studentów z Torunia, Łodzi i Wrocławia.

Odpowiadając na pyt. 2 ankiety studenci odkrywali również swoją strukturę atrybutów przestrzeni turystycznej (przestrzeni miasta i regionu).

Odpowiedzi studentów zgrupowano w 6 kategoriach: 1. walory antropogeniczne – gdzie uwzględniono skojarzenia historyczne i zabytki budownictwa; 2. walory przyrodnicze – gdzie uwzględniono wszelkie obiekty przyrodnicze; 3. baza turystyczna – odpowiedzi dotyczyły bazy noclegowej, komunikacyjnej, bazy śródlądowej turystyki wodnej (gł. w przypadku Giżycka) i szlaków turystycznych (tylko w przypadku Górców); 4. zanieczyszczenia; 5. sentyment – ponieważ wyrażano uczucia negatywne lub pozytywne względem miasta lub regionu; 6. inne – kategorię tę uwzględniono wtedy, gdy studenci podawali obszary lub miasta sąsiadujące z wymienionymi w pyt. 2 ankiety, np. Warmię skojarzono aż 21 razy z Mazurami, Gorce z Podhalem, a np. Lublin z Zamościem. Odpowiedzi na pyt. 2 ankiety zgrupowane w wymienionych kategoriach przedstawiono dla całej 270-osobowej grupy studentów w tab. IV. Liczbę wskazań z tab. IV

Tabela IV

Liczba wskazań konkretnych elementów przestrzeni turystycznej w podanych miastach i regionach przez 270-osobową grupę studentów 1 i 5 roku geografii w Polsce

Le nombre des indications concrètes des éléments de l'espace touristique dans les villes et les régions données effectuées par le groupe de 270 étudiants de la 1ère et de la 5ème années de géographie en Pologne

Miasta i regiony	1	2	3	4	5	6
Kazimierz Dolny	205	63	4	4	–	–
Cieszyn	73	22	161	1	2	–
Lublin	195	10	3	6	3	1
Frombork	242	10	–	1	–	1
Kórnik	191	25	2	1	1	–
Gierłoż	84	1	–	–	–	–
Katowice	139	5	5	2	–	66
Sztutowo	152	33	1	1	–	1
Giżycko	16	194	35	1	–	1
Łagów	44	75	7	5	–	–
Średnie miasto	134	22	22	2	1	7
Rudawy Janowickie	11	121	8	2	–	1
Podlasie	22	131	3	2	4	–
Gorce	11	188	17	4	1	–
Ziemia Lubuska	18	150	4	2	–	–
Załęczański Park Krajobrazowy	1	53	4	1	–	–
Warmia	82	129	8	2	21	1
Średni region	24	129	7	2	4	–

U w a g a: 1 – walory antropogeniczne; 2 – walory przyrodnicze; 3 – baza turystyczna; 4 – sentyment; 5 – inne; 6 – zanieczyszczenia.

1 – valeurs anthropogéniques; 2 – valeurs naturelles; 3 – base touristique; 4 – sentiment; 5 – autres; 6 – pollution.

należy traktować w przypadku poszczególnych kategorii wypowiedzi jako liczbę studentów wskazujących konkretne elementy turystyczne w mieście czy regionie (jeśli student podawał np. w przypadku konkretnego miasta szereg zabytków to wypowiedź tę traktowano tak, jak gdyby podał tylko jeden walor antropogeniczny – podobnie postępowano we wszystkich przypadkach).

Wyobrażenia miast i regionów przez studentów 1 i 5 roku geografii w każdym z ośrodków akademickich w Polsce są niemal idealnie zbieżne z wyobrażeniami generalnymi całej, 270-osobowej grupy studentów. Przeprowadzona analiza wykazała, że miasta są identyfikowane głównie poprzez swoje walory antropogeniczne. Wyjątki stanowią: Giżycko i Łągow (miasta postrzegane poprzez walory przyrodnicze – prawdopodobnie ze względu na swoje pojezierne położenie) oraz Cieszyn (kojarzony głównie z przejściem granicznym – 161 wskazań w kategorii „baza turystyczna”). Warto też zwrócić uwagę na świadomość zanieczyszczeń w Katowicach. Regiony są rozpoznawane poprzez obiekty przyrodnicze. Ale na Warmii, Ziemi Lubuskiej i Podlasiu (czyli w regionach o historycznej genezie nazwy) zaznaczono więcej walorów antropogenicznych niż w trzech pozostałych regionach geograficznych (czyżby był to wpływ nazwy?).

Podsumowując można stwierdzić, że studenci postrzegają regiony głównie poprzez ich walory przyrodnicze, a następnie antropogeniczne. Bardzo małe znaczenie w tej identyfikacji ma baza turystyczna, sentyment czy np. wielkość ruchu turystycznego. W przypadku miast należy w tym wzorze percepcji przestawić jedynie walory przyrodnicze z antropogenicznymi. Pociągające jest, że studenci myślą o regionach i miastach jak o przestrzeniach, w których warto coś zobaczyć. Brakuje im jednak bardziej emocjonalnego związku z opisywanymi regionami i miastami (tab. IV). Być może strach przed kompromitującą odpowiedzią w ankiecie jest silniejszy od potrzeby ujawnienia prawdy i ujawnia się tylko stereotyp.

5. WNIOSKI KOŃCOWE

Generalnie istnieje jeden, stereotypowy model turystycznych preferencji przestrzennych wśród studentów 1 i 5 roku geografii w Polsce. Jest to model przedstawiony na rys. 1.

Zarówno miejsce studiowania, jak i wiedza studentów, w podobnym stopniu i bardzo słabo różnicują preferencje przestrzenne. Należy zatem stwierdzić, że obie hipotezy badawcze sprawdzają się w bardzo niewielkim stopniu, a relacje pomiędzy miejscem studiowania i wiedzą a preferencjami

należy traktować jako mikrorelacje. Przykładem może być zauważalny przyrost wiedzy o obszarach i miastach w przypadku studentów toruńskich, wrocławskich i łódzkich.

Regiony są postrzegane głównie poprzez walory przyrodnicze, a miasta głównie poprzez walory antropogeniczne. Jest to również dość stereotypowe wyobrażenie atrybutów przestrzeni turystycznej. Można się było spodziewać w wypowiedziach studentów geografii silniejszego podkreślenia elementów socjologiczno-ekonomicznych przestrzeni turystycznej, np. sentymentu, bazy turystycznej, ruchu turystycznego itp.

ZALĄCZNIK 1 - WZÓR ANKIETY

1. Uporządkuj województwa w Polsce, nadając im punkty od 1 do 49, w kolejności od najbardziej (1 pkt) do najmniej (49 pktów) według ciebie atrakcyjnego turystycznie.

2. Jakie elementy związane z turystyką przychodzą ci na myśl na hasło:

Kazimierz Dolny

—

Cieszyn

—

Lublin

—

Frombork

—

Kórnik

—

Gierłoż

—

Katowice

—

Sztutowo

—

Giżycko

—

Łagów

—

Rudawy Janowickie	—
Podlasie	—
Gorce	—
Ziemia Lubuska	—
Załęczański Park Krajobrazowy	—
Warmia	—

3. Metryczka.

Płeć: M/K

Miejscowość stałego zamieszkania:

Pochodzenie społeczne: robotnicze

chłopskie

rzemieślnicze

inteligentkie

PIŚMIENICTWO

Bartnicka M., 1989, *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy*, „Dokumentacja Geograficzna”, PAN, z. 2.

Blalock H. M., 1977, *Statystyka dla socjologów*, PWN, Warszawa.

Domański B., Libura H., 1986, *Geograficzne badania wyobrażeń postaw i preferencji*, „Przegląd Geograficzny”, t. 58.

Gould P., White R., 1974, *Mental maps*, Penguin books, Baltimore-New York.

Kondracki J., 1978, *Geografia fizyczna Polski*, PWN, Warszawa.

Narodowy atlas Polski, 1973–1978, PAN-Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.

Podsiedlik S., *Percepcja przestrzeni turystycznej Polski przez studentów geografii* (praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego), Łódź (maszynopis).

Mgr Sławomir Podsiedlik
Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
15 marca 1993 r.

RÉSUMÉ

Dans le travail, on essayait de trouver la réponse à la question si le lieu des études et le niveau du savoir (exprimé théoriquement par l'année des études) différencient les préférences touristiques spatiales parmi les 270 étudiants de 1ère et 5ème années de géographie de 9 universités polonaises. On a construit 30 modèles des préférences touristiques spatiales (cartes mentales): modèle général pour tous les étudiants, deux modèles pour les étudiants de 1ère et 5ème années de géographie, 9 modèles de la 1ère année, 9 modèles de la 5ème année, 9 modèles communs pour de 1ère et la 5ème années de tous les centres académiques (au nombre de 9).

On a effectué la comparaison des modèles obtenus à l'aide du coefficient de la corrélation des rangs de Kendall. On observe une grande convergence des opinions sur les préférences

touristiques spatiales des groupes d'étudiants énumérés (les valeurs du coefficient de la valeur oscillent dans les groupes aux connaissances différenciées entre 0,59 et 0,86 et dans les groupes différenciés par l'éloignement – entre 0,64 et 0,84). Il en résulte que le savoir sur les terrains ainsi que le lieu des études forment les préférences spatiales parmi les étudiants de géographie au bas degré. Pour tous les groupes d'étudiants, il existe une et commune image stéréotypée de ces préférences, qui correspond à l'image des régions physico-géographiques de la Pologne. Cette situation a été confirmée par la réponse à la question, dans laquelle on demandait de citer quelques associations touristiques liées aux 10 villes et 6 régions de la Pologne. Les structures des réponses étaient pareilles dans les 9 universités. Cependant on a remarqué un certain accroissement du savoir sur les territoires et les villes au cas de 3 groupes d'étudiants (ceux de Toruń, Łódź et Wrocław). Ce n'est qu'un accroissement sur une échelle micro, mais confirmé par une „petite” corrélation des modèles des préférences touristiques spatiales entre la 1ère et la 5ème années dans les centres cités. Les étudiants représentaient aussi une structure assez schématique des attributs de l'espace touristique. En général on concevait les villes à travers leurs valeurs anthropogéniques, et les régions – à travers celles naturelles.

Traduit par Lucjan Kowalski

SUMMARY

In the article an answer to the following question has been attempted: do the place of the university studies and the level of knowledge (defined theoretically by the year of the studies) influence the tourist spatial preferences among 270 of the 1st and 5th year geography students from nine universities in Poland? 30 models of tourist spatial preferences (mental maps) were devised: a general model for all the students, two models for the 1st and the 5th year students separately and 9 models for each of the following: the 1st year, 5th year and the 1st and 5th year jointly of a particular academic centre (each of the 9 centres). The comparisons between the models were made using Kendall's quotient. The tourist spatial preferences in the student groups mentioned above turned out to be very similar (the values of the correlation quotient for the student groups differentiated on the basis of their knowledge are between 0,59 and 0,86 and for the student groups differentiated on the basis of distance – between 0,64 and 0,84). It proves that both the knowledge about the areas and the place of studies affect the spatial preferences among geography students to a very small extent. There exist one common for all student groups stereotype of these preferences, corresponding with the distribution of the geographical regions of Poland.

The above fact has been proved by the answer to the question what tourist associations the students had with 10 cities and 6 regions in Poland. The answer to this question were similar at all 9 universities. However, slightly larger knowledge about the regions and cities was observed in 3 groups of students (from Toruń, Łódź and Wrocław). Although this increase in knowledge was very small, it was confirmed by a relatively „small” correlation of the models of tourist spatial preferences between the 1st and 5th year in these three centres.

The students' perception of the attributes of the tourist space turned out quite schematic – the cities were viewed mainly through their anthropogenic advantages and the regions – through their natural advantages.

Translated by Ewa Stolecka